

Quan hệ giữa báo chí với chính trị ở Việt Nam

Ngô Đình Xây *

Tóm tắt: Bài viết chỉ ra rằng, giữa báo chí và chính trị có mối quan hệ qua lại khăng khít và rất biện chứng, vừa độc lập, vừa hỗ trợ cho nhau. Đây là mối quan hệ giữa hai loại quyền lực: quyền lực “cứng” và quyền lực “mềm”, trong đó, *một mặt*, chính trị có trách nhiệm với báo chí nhằm định hướng cho báo chí, tạo điều kiện cho báo chí thực hiện tốt trách nhiệm xã hội của mình, tôn trọng tự do của báo chí và phải đồng hành cùng báo chí; *mặt khác*, báo chí cũng phải đồng trách nhiệm với chính trị, phải là mạch đập của xã hội, phải tham gia vào đấu tranh xã hội, phải giữ vững tôn chỉ mục đích, đồng thời phải tuân thủ nghiêm ngặt đạo đức nghề nghiệp của nhà báo.

Từ khóa: Chính trị; báo chí; quan hệ giữa chính trị và báo chí.

1. Mở đầu

Kể từ khi báo chí xuất hiện, người ta đã nói đến mối quan hệ giữa báo chí với chính trị. Sờ dĩ như vậy là do ngay sau khi xuất hiện, báo chí đã tạo ra một thứ quyền năng khá mới và khá lớn, có tác động nhất định đến con người và xã hội. Vậy, mối quan hệ giữa báo chí với chính trị là như thế nào (độc lập hay phụ thuộc nhau hoàn toàn). Về vấn đề này đã hình thành hai cách tiếp cận gần như đối lập nhau: có quan điểm cho rằng báo chí và chính trị là hoàn toàn độc lập nhau, hai bên đều có quyền năng như nhau đối với xã hội; còn quan điểm ngược (mà chủ yếu là của giới chính trị) lại cho rằng, đây là hai quyền năng mà về bản chất là lệ thuộc nhau: chính trị chi phối báo chí và báo chí phải tuân thủ và phục vụ chính trị. Đúc rút từ thực tế hoạt động của báo chí trên thế giới và trong nước, chúng tôi cho rằng, giữa báo chí và chính trị có mối quan hệ qua lại khăng khít và rất biện chứng, vừa độc lập với nhau, vừa hỗ trợ cho nhau.

2. Quyền lực “cứng” và quyền lực “mềm”

Với bà đỡ và bằng sức mạnh hiện thực được thể hiện và thực thi qua ba nhánh quyền lực: lập pháp, hành pháp và tư pháp, chính trị đích thực mang tính quyền lực “cứng”. Quyền lực chính trị có thể tạo ra pháp luật, được pháp luật hóa (được hiến định), cho nên quyền lực chính trị được phép triển khai áp dụng và vận hành pháp luật, đồng thời dùng các biện pháp sức mạnh (mệnh lệnh, bắt buộc, cưỡng chế, trấn áp...) để thực thi ý muốn của chính trị (qua pháp luật) bằng sức mạnh quyền lực hiện hữu. Như vậy, với sức mạnh thực tế để qua đó tác động và chi phối đến toàn bộ đời sống con người và xã hội, quyền lực chính trị hiện ra là quyền lực “cứng”. Song, trong lịch sử nhân loại, tác động và ảnh hưởng đến con người và xã hội không chỉ có quyền lực “cứng” mà còn có quyền lực “mềm”, trong đó báo chí là một đại diện

---

(*) Phó giáo sư, tiến sĩ, Ban Tuyên giáo Trung ương.
ĐT: 0943899885. Email: ngodinhxaygtw@gmail.com.

tiêu biểu. Có người gọi báo chí là “vua không mũ mão”, cũng có người gọi đó là nhánh “quyền lực thứ tư” nằm bên cạnh và bổ sung cho ba nhánh quyền lực chính trị như trên đã nói. Theo chúng tôi, nên gọi báo chí là thứ quyền lực “mềm”.

Với tư cách là một chủ thể tạo ra thông tin, đồng thời lại cung cấp, định hướng thông tin cho xã hội, báo chí đã và đang cung cấp cho con người những tri thức mới; dẫn dắt, hướng dẫn cho nhận thức và hành động của con người và xã hội; hơn có thể tạo niềm tin, phấn khởi và ý chí vượt lên hay đưa lại sự hoài nghi, bất mãn, phẫn nộ cho con người; nghĩa là bằng sứ mệnh của mình, báo chí có thể tạo đồng thuận và hợp lực hay đưa lại sự phân tán và mất động lực cho xã hội. Với chức năng như vậy, báo chí thực sự đã trở thành một loại quyền lực đối với con người và xã hội, tất nhiên đây là loại quyền lực khác với các nhánh quyền lực “cứng” của chính trị. Đây là loại quyền lực mà đặc trưng của nó là dùng sức mạnh của thông tin (sức mạnh “mềm”) làm vũ khí tác động, lay động con người và xã hội, bởi thế nó là loại quyền lực đặc biệt - quyền lực “mềm”.

Vào những năm 80 của thế kỷ XX, McLuhan - nhà lý thuyết học về truyền thông nổi tiếng - từng tiên tri rằng truyền thông thế hệ mới sẽ làm thay đổi chúng ta và thay đổi cả thế giới. Trong thời đại internet, bằng sự bùng nổ của thế giới truyền thông, báo chí với nhiều loại hình mới xuất hiện đi liền với nhiều loại hình phương tiện hiện đại ra đời đã đem lại sức mạnh thực sự cho thông tin. Điều này đã minh chứng rõ cho nhận định trên của McLuhan. Một trong những quan điểm chủ đạo của McLuhan hiện vẫn rất giá trị trong

kỷ nguyên internet và truyền thông là quan điểm phân chia truyền thông thành “nóng” và “lạnh”, mà theo đó “truyền thông nóng mở rộng “độ nét” của một số giác quan con người”. Do vậy, phương tiện truyền thông nào càng ít đòi hỏi vai trò tham gia của người tiếp nhận, càng ít “buộc” người tiếp nhận phải tự bổ sung các thông tin thiếu - thị giác thì phương tiện đó càng “nóng”⁽¹⁾. Theo logic đó, quả thật giờ đây, báo chí đã trở thành loại truyền thông ngày càng “nóng”, nghĩa là báo chí đã có sức hút rất lớn đối với xã hội và qua đó ngày càng tác động và chi phối đến con người. Đến đây, chúng ta hãy nhớ lại lời của C.Mác khi ông viết về quyền lực của báo chí (và đó cũng là thể hiện mối quan hệ giữa chính trị và báo chí): “Trong lĩnh vực báo chí, những người cai trị và những người bị cai trị có khả năng như nhau để phê bình những nguyên tắc và yêu cầu của nhau không phải trong khuôn khổ những quan hệ lệ thuộc, mà trên cơ sở ngang quyền với nhau, với tư cách là những công dân của nhà nước”⁽²⁾.

Như vậy, xét về vai trò và vị trí, thì báo chí và chính trị có những quyền năng khác nhau; song, xét về bản chất, thì báo chí và chính trị cùng hướng đến phục vụ con người và xã hội, cùng có trách nhiệm làm cho xã hội đi đến đồng thuận hơn, cùng muốn tạo hợp lực để giúp con người vươn lên, xã hội ngày càng tiến bộ.

3. Trách nhiệm của chính trị với báo chí

Một là, chính trị phải định hướng cho báo chí.

Với tư cách là quyền lực “cứng”, có

⁽¹⁾ Jan Swafford (2010), “Truyền thông “nóng” - “lạnh” và sức sống của sách in”, VietNamNet.vn, ngày 19 tháng 7.

⁽²⁾ C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Toàn tập*, t.1, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.291.

chức năng và trách nhiệm quản lý toàn bộ đời sống xã hội (từ thiết kế, tạo lập mô hình phát triển xã hội; đến tạo điều kiện, giải phóng mọi nguồn lực, tổ chức thực hiện phát triển kinh tế - xã hội; rồi quản trị, bảo vệ, đảm bảo môi trường ổn định, hòa bình cho sự phát triển của đất nước, dân tộc...), thì chính trị thực sự có quyền năng chi phối các quyền lực khác. Đó là quyền năng mang bản chất trách nhiệm cộng đồng do xã hội giao phó và quy định. Do vậy, lẽ đương nhiên, các quyền lực khác trong xã hội đều phải chịu sự chi phối ít nhiều của quyền lực chính trị và quyền lực chính trị có trách nhiệm định hướng cho các quyền lực khác, trong đó có báo chí.

Chính trị định hướng cho báo chí không phải bằng cách áp đặt, bóp nghẹt, chi phối một chiều đối với báo chí. Chính trị phải đủ tâm để nâng cao năng lực, hiệu lực, xây dựng nền báo chí chuyên nghiệp, hiện đại, nhân văn, đảm đương được việc tuyên truyền đường lối, chính sách, pháp luật, định hướng tư tưởng và thẩm mỹ, góp phần nâng cao dân trí, phát triển văn hóa và con người, tham gia vào công cuộc xây dựng đất nước, bảo vệ Tổ quốc, đáp ứng nhu cầu thông tin của nhân dân, đoàn kết toàn dân tộc, tạo đồng thuận xã hội, định hình con đường phát triển cho dân tộc. Khi định hướng cho báo chí, chính trị phải chủ động cung cấp thông tin nhanh, kịp thời, chính xác và trước nhất, không phải và không thể đi sau giải thích, chần chừ. Định hướng của chính trị phải đúng như Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng chỉ ra: “Có mấy chục triệu người dùng internet và mạng xã hội, làm sao để thông tin chính thống cũng lên mạng xã hội. Chúng ta không ngăn và cũng không cấm được đâu, quan trọng nhất là đưa thông tin đúng, kịp thời”⁽³⁾.

Hai là, chính trị phải tạo điều kiện cho báo chí thực hiện tốt trách nhiệm xã hội của mình.

Khi đã được xác định và đóng vai trò là quyền lực chủ đạo, chính trị phải có trách nhiệm tạo điều kiện cho báo chí phát triển. Khi làm như vậy, quyền lực chính trị đã được củng cố và nhân lên quyền lực của mình. Ở Việt Nam hiện nay, Đảng và Nhà nước rất quan tâm đến việc tạo điều kiện cho báo chí. Tại Hội nghị Trung ương lần thứ 10, khóa XI, trên cơ sở chỉ rõ nguyên nhân của những ưu điểm, kết quả và hạn chế, bất cập và từ thực trạng quản lý, phát triển báo chí, dự báo xu hướng phát triển thông tin, truyền thông, Đảng ta đã đưa ra các quan điểm, mục tiêu, nhiệm vụ, giải pháp quy hoạch phát triển và quản lý báo chí toàn quốc đến năm 2025; trong đó nhấn mạnh, báo chí là phương tiện thông tin, công cụ tuyên truyền, vũ khí tư tưởng quan trọng của Đảng, Nhà nước, các tổ chức chính trị - xã hội, xã hội - nghề nghiệp, là diễn đàn của nhân dân, đặt dưới sự lãnh đạo trực tiếp, toàn diện của Đảng, sự quản lý của Nhà nước, hoạt động trong khuôn khổ pháp luật. Đi liền với đó, Chính phủ đã rất quan tâm để sửa Luật Báo chí nhằm tạo cơ sở và hành lang pháp lý cho báo chí hoạt động và phát triển. Đúng như lời Phó Thủ tướng Vũ Đức Đam đã khẳng định: “Sửa luật phải đương nhiên đảm bảo nguyên tắc báo chí cách mạng. Sửa luật để báo chí phát triển mạnh mẽ hơn, đảm bảo cho báo chí góp phần để nhân dân thực thi tốt hơn quyền của mình”⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Nguyễn Tấn Dũng (2015), “Không để mạng nói chán rồi báo chí mới nói”, VietNamNet.vn, ngày 29 tháng 1.

⁽⁴⁾ Vũ Đức Đam (2014), “Không vì một vài tiêu cực mà hạn chế phát triển báo chí”, VietNamNet.vn, ngày 12 tháng 11.

Những sự chỉ đạo như vậy thực sự là điều kiện, là tiền đề để báo chí nước ta có cơ sở và nền tảng phát triển đúng hướng trong thời gian tới và có thể thực hiện tốt chức năng xã hội của mình. Rõ ràng là, tạo điều kiện cho báo chí “không phải là để kìm hãm báo chí, mà là để tạo ra bước phát triển mới, phù hợp với thực tế của các cơ quan báo chí hiện nay”.

Ba là, chính trị phải tôn trọng tự do của báo chí.

Mặc dù quyền lực của chính trị rất lớn, song chính trị không bóp nghẹt các loại quyền lực khác, trong đó có quyền lực của báo chí. Được xem là quyền lực “mềm”, nhưng báo chí có sức mạnh riêng, có quy luật tồn tại và phát triển riêng; đồng thời lại có con đường hình thành rất riêng. Theo C.Mác, báo chí “là cái thế giới ý tưởng không ngừng trào ra từ thực tế hiện thực, lại chảy trở về hiện thực như một dòng thác đầy sinh khí”⁽⁵⁾. Cũng chính vì lý do đó mà Napoléon đã phải thốt lên rằng: “nhà nước là cái gì? Không là cái gì cả, nếu nó không có dư luận”, mà dư luận, theo Napoléon chính là “ý chí và nguyện vọng của dân chúng”⁽⁶⁾. Rất đáng ghi nhận rằng ở nước ta, quyền tự do báo chí đã được công nhận và ghi vào Hiến pháp, chúng ta đã nhận thức rất đúng “quyền tự do báo chí là quyền cơ bản của quyền công dân, tự do báo chí là xu thế chung của thế giới”⁽⁷⁾. Như vậy quyền của báo chí, dù muốn hay không, đều mang trong mình bản chất tự do. Tuy nhiên, phải thấy và phải hiểu đúng tự do của báo chí. “Tự do báo chí phải theo quy định của luật pháp để đảm bảo tự do của người này, tổ chức này không xâm phạm đến tự do và lợi ích của tổ chức và cá nhân khác”⁽⁸⁾.

Bốn là, chính trị phải đồng hành cùng báo chí.

Do quyền lực “mềm” của báo chí là cánh tay nối dài và nhân lên của quyền lực chính trị, nên dù muốn hay không, chính trị không chỉ tạo điều kiện mà còn phải luôn sát cánh và đồng hành với báo chí, phải luôn coi báo chí là người thân thiết, đồng chí hướng của mình. Sở dĩ như vậy là vì báo chí có thể và “cần phải động viên toàn dân, tổ chức và giáo dục toàn dân, dựa vào lực lượng vĩ đại của toàn dân”⁽⁹⁾. Để làm được điều đó thì yếu tố đầu tiên và quan trọng nhất trong thái độ đối với báo chí là ở chỗ chính trị phải thấu hiểu, thông cảm, sẻ chia và đồng hành thực sự cùng với báo chí. Chính trị phải luôn quan niệm, ý thức được và thực hiện chủ trương đối với báo chí “mạnh, đúng thì phát huy, hạn chế thì khắc phục, phải rất bình tĩnh trước những bất cập của hoạt động báo chí, không nên chỉ vì một vài biểu hiện tiêu cực mà giạt mình, vội vàng ra ngay quy định hạn chế phát triển báo chí”⁽¹⁰⁾.

4. Trách nhiệm của báo chí với chính trị

Thứ nhất, báo chí phải đồng trách nhiệm với chính trị.

Trong tiến trình kiến tạo và xây dựng xã hội, trong công cuộc đổi mới đất nước, chấn hưng dân tộc, cần có sự chủ động, năng động, sáng tạo của mọi cá nhân, của mọi

⁽⁵⁾ C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Toàn tập*, t.1, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.99.

⁽⁶⁾ Trương Lai (2010), “Báo chí là mạch đập của xã hội”, VietNamNet.vn, ngày 21 tháng 6.

⁽⁷⁾, ⁽⁸⁾ Nguyễn Tấn Dũng (2014), “Tự do báo chí phải theo quy định luật pháp”, VietNamNet.vn, ngày 18 tháng 9.

⁽⁹⁾ Hồ Chí Minh (1995), *Toàn tập*, t.12, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.505.

⁽¹⁰⁾ Vũ Đức Đam (2014), “Không vì một vài tiêu cực mà hạn chế phát triển báo chí”, VietNamNet.vn, ngày 12 tháng 11.

tầng lớp, của cả cộng đồng; cần sự “hợp lực”, cần phát huy mọi “năng lực xã hội”, “sức mạnh tổng hợp” nhằm tạo điều kiện cho sự sáng tạo, thúc đẩy những “tiềm năng” của mọi người. Ở hàng loạt vấn đề đòi hỏi phải có sự đồng thuận rất cao trong xã hội, cần một sự hợp lực cực kỳ to lớn. Báo chí có một lợi thế không gì so sánh được trong việc tạo ra cái hợp lực lớn lao đó. Vai trò của báo chí là tuyên truyền, nhân rộng cách làm hay, các mô hình sáng tạo, các điển hình tiên tiến; phát huy quyền làm chủ của nhân dân mạnh mẽ hơn; tham gia vào quá trình hoạch định chính sách. Trách nhiệm của báo chí đối với chính trị là rất lớn. Báo chí hỗ trợ cho chính trị, góp phần tạo sự đồng thuận. “Không có một đất nước, quốc gia nào có thể vượt qua khó khăn, thử thách nếu không có sự đồng tâm, hợp lực của toàn dân, nếu không có sự cộng lực của tất cả các véc-tơ phát triển. Mọi thông tin, bình luận làm phân tâm, phân tán các véc-tơ phát triển đều cần phải khắc phục. Đó là lương tâm, trách nhiệm, là nghĩa vụ công dân của những người làm báo cách mạng”⁽¹¹⁾.

Thứ hai, báo chí phải mang hơi thở cuộc sống, là mạch đập của xã hội.

Cùng với việc thực hiện chức năng chuyển tải những chủ trương, đường lối chính trị đến với mọi người, (tức là thực hiện vai trò, cánh tay nối dài của chính trị), thì báo chí còn phải thực hiện chức năng chuyển tải những thông tin phản hồi từ dưới lên, nghĩa là thực thi chức năng phản chiếu của mình. Đây mới là trách nhiệm xã hội quan trọng nhất của báo chí. Bởi vì, báo chí phải biết “sống trong nhân dân và trung thực chia sẻ với nhân dân niềm hy vọng và nỗi lo lắng của họ, tình yêu và

lòng căm thù của họ, niềm vui và nỗi buồn của họ”⁽¹²⁾, điều mà C.Mác đòi hỏi ở báo chí cách mạng.

Khi tắm mình vào đời sống, mang hơi thở của đời sống, khi tham gia đưa đời sống xã hội vào trong đường lối, chính sách chính trị (nghĩa là làm cho đời sống gắn với chính trị), báo chí đang cố gắng vươn lên để xứng đáng “là tấm gương tinh thần trong đó nhân dân nhìn thấy bản thân mình”⁽¹³⁾ mà C.Mác đã từng ao ước. Khi thực hiện được chức năng, trách nhiệm cao cả đó đối với đời sống hiện thực, có thể nói, báo chí đã phần nào cảm nhận được mạch đập của xã hội, một cơ thể sống đang hoạt động⁽¹⁴⁾.

Thứ ba, báo chí phải tham gia vào đấu tranh xã hội.

Dù ở bất cứ xã hội nào, báo chí đều có trách nhiệm rất cao cả là cung cấp thông tin nhằm mưu cầu hạnh phúc chân chính của con người, làm cho sự thật được suy tôn, làm cho xã hội trở nên công bằng và tiến bộ hơn. Khi báo chí không viết lên được sự thật thì báo chí đã đánh mất mình, đã tự tước đi quyền năng cao quý của mình. Tuyên truyền, cổ vũ cho cái đúng, cái đẹp, cái hay, thì đi liền với đó, báo chí phải vạch trần, phê phán, lên án cái sai, cái xấu, cái độc hại - những cái đã làm cho tính nhân văn của xã hội ngày càng mờ đi, biến thái đi dẫn đến lệch chuẩn trong các quan hệ và ứng xử giữa con người với con người và giữa trong đời thường hàng ngày của xã

⁽¹¹⁾ Đinh Thế Huynh (2014), “Báo chí không được làm phân tâm các véc-tơ phát triển”, VietNamNet.vn, ngày 7 tháng 2.

⁽¹²⁾ C.Mác và Ph.Ăngghen (1995), *Toàn tập*, t.1, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, tr.237.

⁽¹³⁾ *Sđđ*, tr.99.

⁽¹⁴⁾ Tương Lai (2010), *Tlđđ*.

hội. Do đó, báo chí “không có nghĩa chỉ nói một chiều, khen một chiều mà có cả phát hiện, phê phán với tinh thần xây dựng để chủ trương, chính sách hiệu quả hơn, hợp lý hơn, đi vào đời sống hơn, để đất nước phát triển bền vững hơn”⁽¹⁵⁾.

Trong thời gian qua, ở nước ta “đối với một số tờ báo, người đọc nhận ra ở đó cách nhìn thẳng vào sự thật và dám nói lên sự thật, phản ánh đúng ý chí và nguyện vọng của các tầng lớp nhân dân, từ đó, tạo ra một áp lực của công luận đấu tranh chống lại những tiêu cực xã hội, những lực lượng trì trệ, thoái hóa kim hãm sự phát triển của đất nước”⁽¹⁶⁾.

Thứ tư, báo chí phải giữ vững tôn chỉ mục đích.

Trong nền kinh tế thị trường, không ít tờ báo và nhà báo đã rơi vào vòng xoáy của đồng tiền và quyền lực. Từ đây nhiều tờ báo và nhà báo đã xa rời tôn chỉ, mục đích bằng cách thông tin giật gân, câu khách, thông tin không chuẩn xác. Một số người đã sử dụng báo chí như một công cụ để phục vụ cho một nhóm lợi ích tiêu cực. Với chức năng và trách nhiệm cao quý của mình, báo chí không nên và không thể bị lợi ích nhóm tiêu cực chi phối. Do đó, báo chí cần “bảo đảm đúng tôn chỉ mục đích, không chạy theo lợi nhuận thuần túy, không để tư nhân sở hữu báo chí, không để nhóm lợi ích chi phối báo chí”⁽¹⁷⁾.

Thứ năm, nhà báo phải tuân thủ nghiêm ngặt đạo đức nghề nghiệp.

Có thể nói, “trong thời đại của nền văn minh trí tuệ và nền kinh tế tri thức mà chúng ta đang tiếp cận, quyền được thông tin càng phải là một “quyền không ai có thể xâm phạm được”... Báo chí có ý nghĩa đặc biệt trong việc thực hiện quyền được thông

tin, quyền nhận được sự công khai và minh bạch đó vì chính làm được điều đó là trực tiếp góp phần lớn lao vào việc “động viên toàn dân, tổ chức và giáo dục toàn dân” mà Bác Hồ căn dặn”⁽¹⁸⁾. Sứ mệnh càng lớn thì trách nhiệm càng cao. Đương nhiên, đối với nhà báo, làm tốt trách nhiệm và giữ được đạo đức nghề nghiệp cao cả trong điều kiện hiện nay là không dễ. Nhà báo Hữu Thọ trong một cuộc trò chuyện với VietNamNet đã chỉ ra: “Chúng ta đã làm báo trong thời kỳ tế nhị. Nhà báo xử lý thông tin như thế nào để giữ được cái thế, vừa không mất độc giả, vừa không bị bắt bẻ. Đó là một cái thế rất khó khăn nhưng có thể làm được. Giữ được vị thế thì mới có cách để bày tỏ quan điểm, thái độ”⁽¹⁹⁾.

Để giữ được phẩm chất đạo đức nghề nghiệp, nhà báo cần có phẩm chất “trung thực” và “tự trọng”. Nếu phẩm chất “trung thực” và “tự trọng” đã giúp làm cho con người trở nên *Con Người* hơn, thì phẩm chất “trung thực” và “tự trọng” cũng sẽ giúp nhà báo trở nên *chân chính* hơn, bởi vì trung thực và tự trọng không chỉ là cơ sở làm nên nhân cách mà còn là cơ sở làm nên đạo đức nghề nghiệp của nhà báo. Ngoài ra, phẩm chất đạo đức nghề nghiệp còn đòi hỏi nhà báo cần phải có trí tuệ và bản lĩnh để có thể phản ánh đúng bản chất sự việc và dám chịu trách nhiệm về những điều mình viết.

⁽¹⁵⁾ Vũ Đức Đàm (2014), *Tlđđ*.

⁽¹⁶⁾ Trương Lai (2010), *Tlđđ*.

⁽¹⁷⁾ Nguyễn Phú Trọng (2015), “Đặt báo chí dưới sự lãnh đạo trực tiếp của Đảng”, VietNamNet.vn, ngày 12 tháng 1.

⁽¹⁸⁾ Trương lai (2010), *Tlđđ*.

⁽¹⁹⁾ Dẫn lại theo Đông Hải (2010), “Ngẫm về sự ngay thẳng và lòng tự trọng của nhà báo”, VietNamNet.vn, ngày 21 tháng 6.

